

Ринок фінансово-банківських послуг

Андреас ФЬОРСТЕР

ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ

Резюме

Торгівля послугами відрізняється від торгівлі товарами. У цій статті висвітлено вплив лібералізації торгівлі послугами, особливо у випадку офшорингу. Чимало західно-європейських компаній розміщує свої нові відділення у країнах Європи, що називається офшорингом. Це – нове явище, про яке багато пишуть у європейській пресі, зокрема велику увагу привертають його вплив на ринок праці. Але офшоринг не лише спричиняє безробіття в країні у випадку, коли закриваються відділення. Офшоринг може привести до регулювання заробітної плати в офшоринговому секторі.

Ключові слова

Висококваліфіковані та низькокваліфіковані працівники, лібералізація, офшоринг, торгівельні бар'єри, торгівля послугами, заробітна плата.

Класифікація за JEL: F16; F21.

© Андреас Фьорстер, 2008.

Фьорстер Андреас, асистент кафедри міжнародних економічних відносин Дрезденського Технологічного університету, Німеччина.

1. Вступ

Торгівля послугами – відносно нове явище. Економісти, як правило, шукали пояснення явищу міжнародної торгівлі готовими товарами. У даний час, коли відбулися великі зрушення у транспортуванні та зв'язку, значно зросла торгівля послугами (див. табл. 1), що актуалізує оцінку цієї торгівлі.

Таблиця 1.

Збільшення експорту комерційних послуг у світі за категоріями та регіонами, 1990–2006 (річні зміни у %)

	Комерційні послуги	Транспортні послуги	Подорожі	Інші комерційні послуги
1990–1995	9	6	9	10
1995–2000	5	3	3	7
2000–2006	11	10	8	13

Джерело: СОТ, 2007.

Що точно означає «торгівля послугами»? Ми дотримуємось визначення Організації Світової Торгівлі (СОТ) та її «Загального договору з торгівлі послугами» (ГАТС). СОТ виділяє чотири види.

1. «Постачання послуг з території однієї країни на територію іншої». У цьому випадку постачальник не залишає своєї країни. Наприклад, індійський інженер з програмного забезпечення у своїй країні працює над розробкою програмного забезпечення для зарубіжної компанії.

2. «Надання послуг на території однієї країни споживачеві іншої» (члену СОТ). Це – класичний приклад туристичного обслуговування. Туристи їдуть до певної країни, де споживають послуги забезпечення відпочинку. Провайдери послуг залишаються у своїй країні, а туристи її покидають.

3. Комерційна присутність компанії своєї країни на території зарубіжної, наприклад, німецька компанія відкриває відділення в Україні.

4. Надання послуг через присутність фізичних осіб на території іншої країни. Постачальник залишає свою країну для надання і виконання послуг у зарубіжній країні. Це – не міграція, тому що постачальник послуг перебуває у зарубіжній країні, щоб отримати замовлення і після його виконання

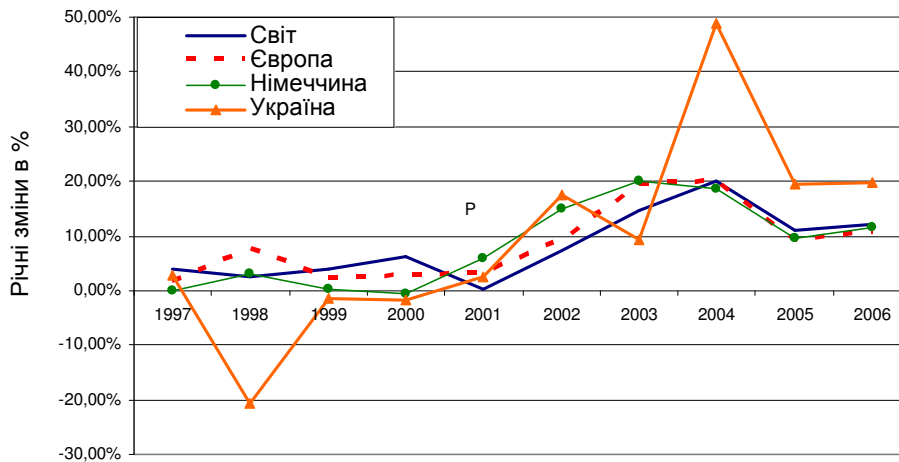
залишає країну. А міграція передбачає зміну місця проживання, часто на постійне.

Послуги є важливим фактором витрат виробництва товарів. Більшість теоретичних досліджень присвячувались аналізу торгівлі товарами, а не торгівлі факторами виробництва. А тому виникає потреба нових моделей, за допомогою яких можна пояснити торгівлю послугами і, відповідно, її наслідки. На рис. 1 зображено, наскільки важливим є це явище. В усьому світі, у Європі, Німеччині та Україні зростає експорт послуг.

Деардофф (2001) пояснює, які впливи на рівень добробуту має лібералізація торгівлі послугами. Він стверджує, що чимало послуг становлять виробничі витрати товарів. Лібералізація торгівлі цими факторами витрат виробництва може зменшити реальні витрати виробника даного товару. А лібералізація тарифів підвищує добробут споживачів даного товару. Послуги (наприклад, транспортні) належать до виробничих витрат багатьох товарів. Лібералізація цього сектора зменшує реальні витрати для всіх споживачів транспортних послуг, а зменшення торгівельних бар'єрів впливає на інші галузі і спричиняє ефект підвищення добробуту багатьох споживачів.

Рисунок 1.

Зростання експорту комерційних послуг (1997–2006)

Джерело: СOT, 2007

2. Перешкоди на шляху торгівлі послугами

у попередньому розділі ми з'ясували, як впливає лібералізація на торгівлю послугами. А тепер спробуємо з'ясувати, які перешкоди стоять на шляху торгівлі послугами. Згідно з Банги (2005), їх є чотири.

1. Рух товару, коли немає гарантії на право власності. Можливо, програмне забезпечення не потрібно експортувати за кордон, оскільки експортер перебуває під загрозою нелегального використання його товару іноземними громадянами.

2. Обмеження на рух капіталу може скоротити інвестування у галузь послуг, тобто компанія не засновує нового центру дистанційного обслуговування у зарубіжній країні.

3. Обмеження руху людського ресурсу, що особливо стосується «виду 4». Це призводить до зменшення фактора мобільності і може спричинити збільшення торгівлі товарами.

4. Обмеження дочірніх фірм постачання, тобто постачальник послуг не може ввійти на зарубіжний ринок.

Зменшення цих бар'єрів торгівлі послугами підвищить загальний добробут, оскільки послуги належать до виробничих витрат багатьох товарів, про що йшлося у попередньому розділі. А тепер розглянемо впливи на ринок праці.

3. Прибуток від лібералізації торгівлі та ринок праці

Лібералізація торгівлі послугами підвищує добробут, як показано в Деардорфа (2001). А от зменшення бар'єрів дає інші ефекти, й один з них описано в Гроссмана і Россі – Гансберга (2006). Вони вважають, що виробництво товару потребує вирішення спеціальних завдань. Ці завдання, а це може бути щось на зразок програмного забезпечення, можна реалізовувати в іншій країні з мотивів зменшення витрат. «Зменшення витрат на завдання торгівлі радше носить характер фактора накопичення технологічного прогресу». Гроссман і Россі – Гансберг розглядають дві галузі промисловості за умов досконалої конкурентності. В обох випадках необхідні завдання, що потребують високої та низької кваліфікації. Фірми випускають два товари з незмінним ефектом масштабу. Але галузі різняться фактором ємності, а це означає, що одна галузь використовує більшу кількість низьокваліфікованої праці, ніж інша. Підвищується продуктивність завдань, які легше можна

реалізувати в офшорі. Зменшення офшорингових витрат має ефект збільшення продуктивності. Витрати на виконання постановки завдань використання низької кваліфікованої праці, в обох галузях скоротилися. Попит на низькокваліфіковану працю зростає, а отже, і зростає заробітна плата за низькокваліфіковані завдання. Все це впливає на внутрішній ринок праці. Відзначимо, що деякі завдання, особливо завдання низької кваліфікації, не можна виконати в офшорі, оскільки витрати на їх виконання в обох галузях скоротилися. Нижча заробітна плата веде до підвищення попиту в обох галузях на низькокваліфіковану працю, і заробітна плата знову зростає. Але застосування цього процесу не є незмінним у часі – безробітні низької кваліфікації повинні ребсорбуватись в економіці. Безробітні працівники в країнах з низьким рівнем соціального захисту змушені погоджуватись на нижчу заробітну плату – пропозицію праці вони вирішують, аналізуючи витративигоди. Це є проблемою для країн з мінімальним розміром заробітної плати, «сильних» профспілок чи інших видів державного регулювання. Такими структурними «жорсткими заходами» можна пояснити високий рівень безробіття у країнах Західної Європи (Бернанк і Франк, 2007).

Гроссман і Россі-Гансберг (2006) по-різному трактують скорочення витрат на офшоринги та міграцію. Якщо міграційні витрати скоротились, це могло відбутися в результаті збільшення чистого доходу іммігрантів, задіяних у галузі, де використовувалась низькокваліфікована робоча сила. Але в даній галузі це не змінює продуктивності, заробітна плата залишається такою ж. Отже, «немає збільшення продуктивності, немає і необхідності підняти в країні заробітну плату».

Офшорингові висококваліфіковані завдання піддаються таким же ефектам, як і низькокваліфіковані. Скорочення офшорингових витрат можна інтерпретувати як факторонагромаджувальний технологічний процес, який прискорює офшоринг висококваліфікованого завдання і дає прибуток висококваліфікованим робітникам своєї країни у вигляді підвищення заробітних плат.

4. Стимулювання офшорингу

По-перше, кращий вклад людського капіталу разом із прямими зарубіжними інвестиціями значно поліпшує офшоринг. Низька кваліфікація не тотожна її відсутності. Багато функцій, які були винесені за кордон, потребують освіти, як, наприклад, бухгалтерський облік, інформаційно-довідкові послуги, інші, які потребують знання англійської мови. Барро та Сала-і-Мартін (2004) показали, як впливає рівень освіти на економічне зростання. Що вищий рівень освіти, то вищий рівень зростання ВВП.

По-друге, стимулювання офшорингу вимагає поліпшення інфраструктури, зокрема, технологій транспорту і зв'язку. Інформаційно-довідкові

центри, та й інші офісні служби потребують постійного Інтернету та мереж зв'язку.

По-третє, зниження корупції сприятиме створенню служб для інженерно-технічних працівників, а це становить певний захист своєї рідної країни, у вигляді, наприклад, страхування.

По-четверте, лібералізація сервісної галузі може збільшити торгівлю послугами, що приведе до збільшення добробуту у задіяних країнах.

Торгівля послугами, зокрема офшоринг, – це не те зло, яке створює безробіття. Це – частина глобалізації, яку політики не в змозі зупинити, але вони можуть створити інституційні рамки, щоб підтримати лібералізацію торгівлі послугами і полегшити процеси регулювання, особливо, на ринку праці. Наприклад, політики заявляють: «Не виносьте за кордон таку-то галузь!» Але чому б їм не запропонувати альтернативи (конкуренцію, мобільність робочої сили), щоб народ у своїй і в зарубіжній країні мав від офшорингу вигоди?

5. Висновки

Лібералізація торгівлі послугами породжує ефекти підвищення рівня добробуту, тому що різні галузі можуть отримати вигоди від лібералізації у вигляді зменшення витрат. Але люди бояться «виходити за рубіж» із своїх компаній, і тоді зарубіжні працівники забирають у них завдання, і це, відповідно, стає збитковим. Гроссман і Россі-Гансберг вказують: «Якщо працівники погоджуються на нижчі зарплати, потреба у низькоквалітованій робочій силі зростає, а отже, і заробітна плата у даній галузі може знову зрости. Таким чином, своя і зарубіжна країни можуть мати вигоди від офшорингу і торгівлі завданнями». В останньому розділі подано деякі варіанти поліпшення офшорингу, завдяки яким від збільшення торгівлі послугами отримують вигоди своя і зарубіжна країни.

Література

1. Banga, R.: Trade in Services: A Review, *Global Economy Journal*, Vol. 5, Issue 2, Article 3, 2005.
2. Bernanke, B., R. Frank: *Principles of Macroeconomics*, 3rd edition, 2006.
3. Bryson, J., P. Daniels, B. Warf: *Service Worlds*, 2004.
4. Deardorff, A.: International Provision of Trade Services, Trade and Fragmentation, *Review of International Economics*, 9(2), 233–248, 2001.

-
5. Grossman, G., E. Rossi-Hansberg: Trading Tasks: A Simple Theory of Offshoring.
 6. Hoekman, B., P. Sauvé: Liberalizing Trade in Services, World Bank Discussion Papers Nr. 243, June 1994.
 7. WTO: International Trade Statistics 2005, World Trade Organization, Geneva, 2005.

Стаття надійшла до редакції 31 січня 2008 р.